

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

26. 233

ԿՈՒԼԵՈԶՆԻԿԻ ՀԱՎ.ԵՂՎ.Ա.Ծ № 2

334.6

h-61

Ի՞նչ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ ՊԵՏՔ Ե
ՏԱՆԵՆ ԿՈԶԽԱՐԱՐՈՒԾԱԿԱՆ
ԿՈՒՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

(Միութենական Կոլտնտեսության հրահանգը)

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՀՍԽՀ-Ի ԿՈՒՏՆՏԿԵՆՏՐՈՆԻ

26 APR 2013

26.233

334.6

h - 61

սօ

05 JAN 2010

Պետերատի Տպարան
Գլավիխտ 6836 (P)
Պատվեր 5161
Տիրամ 1500

56733
1001

ՀՐԱՀԱՆԳ

ԿՈՒՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ ՎՈՋԻԱՐԱԲՈՒԾԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ ՏԱՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Տեղական կոպտարույդ վոչխարների մեքիգա-
ցիան՝ մեքիկոս խոյերի միջոցով)

Հուլիսի բազան և բրդարդյունաբերությունը
ընդլայնելու անհրաժեշտությունը պահանջում և
խոչոր սպորանդային կոլեկտիվ վոչխարաբուծու-
թյան զարգացման արագ տեմպեր, վորի համար
անհրաժեշտ և, վոր յուրաքանչյուր կոլանտեսու-
թյուն ձեռնարկի հետևյալ աշխատանքներին:

1. ՀՈՏԻ ՀԱՄԱԼՐՈՒՄ

Հոտերի համալրման ընդարձակումը պետք և
կատարվի հետևյալ միջոցներով՝

ա) թե հին կոլանտեսականների և թե նոր մրա-

նողներին անհատական սեփականութիւն կազմող վոչխարներին համայնացմամբ.

բ) յենթադրվող պլանային գնումների միջոցով՝ ոգտագործելով պետական վարկերը.

գ) արտապլանային գնումների միջոցով.

դ) Մատղաչների (գառների) մեծացման միջոցով.

ե) բռնագրավված կուլակային հոտերի ոգտագործման միջոցով.

Հոտի համալրման գործին պետք է հատուկ ուշադրութիւն նվիրվի: Կոլտնտեսութիւններում յեղած բոլոր վոչխարները, այլև նոր ընդունվածները խնամքի և պահպանման տեսակետից պետք է դրվեն ամենալավ պայմանների մէջ՝ վոչխարաբուծութեան հետագա զարգացումն ապահովելու համար:

2. ԿԵՐԻ ԲԱԶՍ ՍՏԵՂԾԵԼԸ

Արտագրական պլանով նախատեսված վոչխարների քանակի համաձայն և հաշիւ առնելով 1932 թվին նրանց անհրաժեշտ կերի քանակը՝

ա) վերջոյ թարածութիւն հատկացնել չորութիւն դիմացկուն խոտեր, մասնափորագրուած սուղանկա, սորգո և այլն (թիթեռնածաղիկ խոտեր՝ առվույտ, վիկ վարսակի խոտերը և այլն) ցանելու համար:

բ) նշել դործնական ձեռնարկումներ արտատեղերի և խոտհարքների լավացման և ընդարձակման համար (փոխել, պարարտացնել և այլն).

գ) սահմանել արոտների ոգտագործման կարգը, բաժանելով արոտատեղերը առանձին կրտորների և ոգտագործելով նրանց վերջոյ հաջորդականութեամբ.

դ) ձեռնվա հրմար պատրաստել անհրաժեշտ քանակի կերերի պաշար:

3. ՓԱՐԱՆՆԵՐԻ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Վոչխարներին բնակարանով պետք է ապահովել առավելագույն կոլտնտեսութիւններում յեղած շենքերն այդ նպատակին հարմարեցնելով, այլև նոր եփնադին բնակարաններ կառուցելով: Այդ նպատակով անհրաժեշտ է մաքսիմալ չափով ոգտագործել տեղաւան շինանյութերը (փայտեղեն, կավ, դարման, ծղոտ, քարեր և այլն):

Վորպես կանոն կոլտնտեսութիւններն իրենց շինարարութիւնը պետք է կատարեն տնտեսական յեղանակով՝ համաձայն նախագծերի և շինարարական դրաւենյակների մասնագէտների, կամ կոլտնտեսութեմի հատուկ տեխնիկական հրահանգով:

4. ԿԱՌԻՐՆԵՐ

Մաքսիմալ ուշադրություն պետք է դարձվի հոտերի անասնաբուժական սպասարկման վրա, առանձնապես նրբաբուրդ և մետիս վոչխարների նկատմամբ, ապահովել նրանց բոլոր անհրաժեշտ դեղորայքով, հատկապես հակաքոսային դեղերով:

Արդյունաբերական վոչխարաբուծություն չլի ջանքերը պետք է ապահովվեն անհրաժեշտ թվով դոտերինիկներով և անասնաբուժներով, ալի պետք է վազմակերպվեն կարճատև դասընթացներ նրանց համար բավարար քանակով մասնույթական կադրեր (չոբան, անասնասանիտար) պատրաստելու նպատակով:

Վոչխարաբուծություն ալելի մասնագիտացման, արտադրողականության և աշխատանքի վորակի բարձրացման համար, անհրաժեշտ է, վորպես կանոն, ունենալ վոչխարաբուծության ասպարիզում աշխատողներին մշտական կադր, բոլոր հնարավոր դեպքերում մոցնել աշխատանքի գործավարձային ձևը, լավագույն հարվածայիններին պարգևատրել, վոչխարաբուծության արդյունաբերությունը, ալսինը՝ գառների, բրդի, մսի, կաթի քանակը բարձրացնելու, ալի կոտորվող մաքիների, խոյերի, գառների և ստերջ-

ները քանակը պակասեցնելու, կերերը ուսցիոնալ ձևով ոգտագործելու, վոչխարների կանոնավոր խնամքի և պահվածքի ինչպես նաև հոտը քոս հիվանդությունից զերծ պահելու համար՝ կիրառելով սոցմբցման, հարվածյանություն, հանդիպական պլանների մեթոդները և ալին:

5. ՎՈՋԵԱՐՆԵՐԻ ՄԵՏԻՉԱՑԻԱ

Հատուկ ուշադրություն պետք է դարձվի մեր հիմնական ձեռնարկումին՝ ալն և տեղական կոպտաբուրդ վոչխարների մետիզացիային՝ և մերի-նոս խոյերի միջոցով: 1930 թվին Միություն մի քանի շրջաններում կատարված մետիզացիան սորվել է վոչ լավ արդյունքներ, վորի հիմնական պատճառներն են՝

ա) Մերինոս խոյերի ուշ ձեռք բերելն ու տեղ հասցնելը. դրա հետևանքով կոպտաբուրդ մաքիները խոռնվում էյին մերինոս խոյերի հետ արդեն կոպտաբուրդ խոյերով բեղմնավորված ժամանակ:

բ) խոյերի ցածր վորակը.

գ) դոտերինիկական, առանձնապես անասնաբուժական թույլ ոժանդակությունը:

Անասնաբուժական ոգնությունն ալն քան թույլ է, վոր ստանձին շրջաններում մերինոս խո-

յերը (Բաշկիրիա) քոսից վարակվում են հակա-
յական քանակութեամբ:

Մետրիզացիայի ընդունված չափերը, նրա խո-
չոր նշանակութիւնը արդէտեսաբերութեան հա-
մար և կոլոնտեսութիւնների անբաժարար ծա-
նոթութիւնը նորբարուրդ վոչխարների բուժման
և կոպտաբուրդ մերինոս վոչխարների մետրիզա-
ցիայի հետ, ստիպում և առանձին ուշադրութիւն
դարձնել այդ դործի կազմակերպչական և տեխ-
նիկական կողմի վրա:

Կոպտաբուրդ վոչխարների և մերինոսների
մետրիզացիա առաջին հերթին պետք և կատարել այն
կոլոնտեսութիւններում, վորոնց հոտում կա վոչ
պահաս քան 1000 գլուխ հանրայնացված ապրան-
քային վոչխար, վորպիսի հոտում հնարավոր կը
լինի ավելի լավ պահել և ավելի նպատակահարմար
ձևով ոգտադործել թե մերինոս խոյերին և թե
մաքիններին:

Կոլոնտեսութիւնը պետք և լրիվ կերպով
ապահովված լինի լավ չոր արոտներով: Վոչ-
խարներին պետք և ջրել հորի կամ հոսող մաքուր
ջրով, և վոչ քի դեպքում կանգնած կամ ճահճա-
լին ջրով, վորովհետև կանգնած ջրից վոչխար-
ները վարակվում են ձիճվային հիվանդութիւն-
ներով: Վոչխարների բնակարանը պետք և լինի
բնդարձակ, լուսավոր, մաքուր, չոր, լավ ողա-

փոխփող և լավ կահավորված՝ մասունքերով ու
կերամաններով: Փարախի հատակը պետք և լինի
չոր և կավից: Խոյերը, մաքինները (մայրերը)
չիշակներն ու գառները պետք և պահվեն առան-
ձին-առանձին, ըստ վորում հղի մաքինների և
գառների համար պետք և հատկացվի ավելի տաք
բնակարան: Պետք և վոչխարներին ըստ հնարա-
վարութեան պահել բաց ողում, բայց պաշտպանել
անձրևի ժամանակ թրջվելուց և ձմրան խիստ
բամիններից՝ փարախի մեջ անելով:

Մաքինների (մայրերի) և խոյերի ընտրութեան
ժամանակ հատուկ ուշադրութիւն պետք և դար-
ձնել հետեւյալ հատկութիւնների վրա:

ա) Մաքինների տարիքի վրա, վարը պետք և
լինի մեկ ու կիսից վոչ պահաս, չորսից վոչ ա-
վելի:

բ) նրանց նորմալ քաշի և հասակի վրա, վո-
րոնք վորոշվում են տարիքով և ցեղով: Ընտրված
մաքինները պետք և ունենան տվյալ ցեղի միջին
հասակն ու քաշը և անպայման լավ կազմվածք:

գ) մաքինների կազմվածքի և նրա առանձին
մասերի դարգացման վրա, վորը պետք և յերաչ-
իտվորի մաքուր և նրա ապագա սերնդի առող-
ջութիւնը: Նորմալ դարգացման գլխավոր նշան-
ներն են՝ ամուր վոսկրակաղմ ծածկված դարգա-
ցած մկաններով, լայն կրորված իրան, ամուր

մտաբերով: Մաքիները պետք է ունենան կանոնաւոր զարգացում և առողջ կաթնադեղներ որ պտուկներ:

Ընտրված խոյերն իբրեւ յարտադրողներ, բացի լավ զարգացած մարմնից և առողջութիւնից, պետք է ունենան նորմալ սեռական որդաններ՝ բավական զարգացած ամորձիքներով. լավ զարգացած ամորձիքներ կամ մեկ ձու ունեցող խոյերը զուգավորման համար չպետք է գործադրվեն:

Մետիզացիայի համար նշանակված մերինոս խոյերը պետք է լինեն վոչ պակաս քան միջակ գերութիւն, միանգամայն առողջ, հենքդիկ, բավարար կազմվածքով, միանգամայն պիտանի՝ տոհմական նպատակների համար, բավարար րդակալված, $2\frac{1}{2}$ -ից $4\frac{1}{2}$ տարեկան հասակում վոչ պակաս քան 48 կիլո կենդանի քաշով:

Ծանոթութիւն.—Յերկու ու կես տարեկան խոյերի պակասութեան պատճառով թուլատրվում է ոգտադործել մեկ ու կես տարեկան խոյեր, բայց լավ հասակի ու կազմվածքով, լավ բոված, հենքդիկ և ընդհանրապես միանգամայն ընդունակ ծածկելու մեխոտաքվող մաքիներին:

դ) Բուրգը չոչափելիս պետք է լինի բավական քնքուշ, ունենա լավ միայլ, լավ յերկարու-

թիւն, բավարար խտութիւն, վորք համեմատաբար լավ բրդակալված: Մետիզացիայի համար ստենահարմարներն են սպիտակ, ապա բաց չեկ և չեկ գույնի բուրդ ունեցող վոչխարները:

Սեւ գույնի բուրդ ունեցող մաքիներ կարելի է ընտրել մետիզացիայի համար միայն այն դեպքում, յեթե այդ չընտնում, սպիտակ բուրդ ունեցող վոչխարներ չկան:

Յանկայիլի յե զուգավորումը կատարել մեկ ամսվա ընթացքում (նոյեմբերից մինչև դեկտեմբեր) այն հաշվով, վոր դասնածնութիւնն սկսվի արոտային չընտն: սկզբին (վոչխարի հղիութիւնը տեւում է մոտ 5 ամիս): Պետք է կիրառվի ձեռքի զուգավորում: Սովորաբար Կովկասյան մերինոս խոյերին թողնում են զուգավորվելու յերկու ու կես տարեկան հասակում և ամբողջ զուգավորման չընտնում նքան տալիս են ծածկելու միջին հաշվով 50-60 մաքի. միայն հասակաւոր խոյերի պակասութեան դեպքում կարելի է մեկ ու կես տարեկան խոյերին ոգտադործել զուգավորման համար՝ տալով ամեն մեկին 20-25 մաքի, ըստ վորում խոյերը պետք է լինեն լրիւ զարգացած և պետք է իրենց տարիքի համեմատ լավ քաշ և հասակ ունենան: Յուրաքանչյուր սեռական հասունութեան հասած խոյ որական յերկու մաքուց ամիլի չպետք է ծածկի:

Թոխլիները պետք է առաջին անգամ գուգա-
վորվեն միայն մեկ ու կես տարեկանից սկսած :
Զուգավորման շրջանում մեկ ու կես տարեկանից
փոքր թոխլիները առանձնացվում են հասակ ա-
ռած մաքիներից : Զուգավորումից մեկ ամիս ա-
ռաջ և զուգավորման սեզոնի ընթացքում ամեն մի
խային արոտից բացի պետք է տրվի լրացուցիչ
կեր՝ որակյան 0,6-0,8 կիլո վարսակ : Վարսակ
տրվում է յերեկոներին՝ ազալներում :

Մետիզացիայի համար նշանակված վոչխար-
ներին պետք է հատկացվեն ամենալավ արոտնե-
րը, վորտեղ կա լավ խմելու ջուր : Զուգավորման
շրջանին վոչխարները պետք է ունենան միջակ
գիրություն : Հյուծված մաքիներին զուգավորու-
մից մեկ ամիս առաջ պետք է սկսել լրացուցիչ
տալ վարսակ, դարի կամ թեփ ամեն մի գլխին ու-
րական $\frac{1}{4}$ կգրամ : Բեղմնավորվելու ցանկություն
ունեցող մաքիներին հայտաբերելու համար հո-
տի մեջ թողնում են եներգիկ կոտպաբուրդ խոյեր
(փորձախոյեր), վորոնց սեռական անդամին կա-
պում են գոլնոց : Փորձախոյերը թողնում են հո-
տի մեջ առավոտյան : Բոլոր բեղմնավորվելու
ցանկություն ունեցող մաքիներին առանձնացնում
են, զջում են բազաները և սկսում են զուգավոր-
ումը : Մի մարդ բռնում է մաքին, մյուսը բաց է
թողնում մերինոս խոյին և ողնում է նրան մաքու-

պուշը փեր բարձրացնելով (որինակ մադեխ վոչ-
խարին), վորպեսզի հեշտությամբ ծածկի : Ծածկ-
ված մաքիներին նշան են անում ներկով (մուրր
խառնած յուղի և նավթի հետ, բաց վոչ մա-
զութ), ջոկում են և առանձին արածեցնում :
Թառաքելու համար 10-12 որ հետո ծածկված մա-
քիներին մեջ բաց են թողնում փորձախոյեր չբեղմ-
նավորված մաքիներին հայտաբերելու համար :
Յեթե պատահում են յերկրորդ անգամ ցանկու-
թյուն ունեցող մաքիներ, նորից ծածկում են մերի-
նոս խոյերով : Յեթե մերինոս խոյերը մետիսաց-
վող մաքիներից հասակով ցածր են, այդ դեպքում
զուգավորման ժամանակ մաքիներին կանգնեց-
նում են ավելի ցածր կամ փոս տեղ :

Այն դեպքում, յերբ վորեն դժվարություն
է ծագում մետիզացիայի կիրառման տեխնիկայի
վերաբերյալ, պետք է դիմել տեղական կոլտնրու-
միության կամ հողբաժինների ոգնությանը :

ՄԵՐԻՆՈՍ ԽՈՅԵՐԻ ԽՆԱՄՔԸ ՅԵՎ ՈՐՀԱԳՈՐԾՄԱՆ ԿԱՌԳԻԼ

Շրջան ներմուծվող խոյերին, վագոնից ցած
հիջնելուց հետո, անմիջապես չպետք է բաշխել
կոլտնտեսություններին, այլ նախապես յերեք
չաբաթ պետք է պահել կարանտինում . այդ նպա-
տակով պետք է կադմակերպվեն համապատասխան

նարքավորումով բազաններ, վորտեղ խոյերը պետք է գտնվեն անասնաբուժների մշտական հրահրության տակ:

Առանձին ուշադրություն պետք է դարձնել խոյերի կանոնավոր կերակրմանն ու խնամքին: Զուգավորման կամ պանիրան վերջացնելուց հետո անմիջապես խոյերը բաժանվում են մաքիներից: Յեթե հոտը մեծ է և խոյերը շատ են, անհրաժեշտ է նրանց համար առանձին բնակարան կառուցել, իսկ յեթե խոյերը քիչ են, այդ դեպքում զուգավորումից հետո նրանց պետք է մի տեղ համախմբել և վորտեղ կորտնտեսությունում պահել համապատասխան պայմաններում:

Խոյերին փոքր խմբերով կորտնտեսություններին բաժանել չի թույլատրվում, փորովհետև այդպես դժվար կլինի նրանց կանոնավոր խնամել: Այդ դեպքում խոյերը կորտնտեսություններին տրվում են միայն զուգավորման շրջանի համար, վորից հետո նրանց համաքում են մի կորտնտեսության մեջ, վորտեղ պահվում են մինչև հետևյալ տարվա զուգավորման շրջանը:

ՀՂԻ ՄԱՔԻՆԵՐԻ ՅԵՎ ԳԱՌՆԵՐԻ ԽՆԱՄՔԸ

Հղի մաքիների հետ պետք է զգուշ վարվել, հրեղոցներն ու հարվածները շատ վտանգավոր են:

Ծնելուց մի քանի օր առաջ հղի մաքիներին պետք է առանձնացնել ընդհանուր հոտից և պահել ծննդաբանում: Գառնածնության ամբողջ շրջանում ծննդաբանում պետք է հերթապահություն սահմանվի, վորպեսզի անհաջող ծնունդների ժամանակ ոգնություն ցույց տրվի. պետք է նաև անմիջապես ընդհանուր հոտից առանձնացնել և ծննդաբան տանել այն մաքիներին իրենց գառների հետ, վորոնց ժամանակին: Հեն նկատել և առանձնացրել ծննդաբանում, վորպեսզի գառները մյուս վոչխարների վորտեղի տակ չտրորվեն:

Մինչև գառների 7 օրական հասակը մաքիներին պետք է պահել խմբերով՝ ամեն մի խմբի մեջ 15-20 զլխից վոչ ալել: Այդպիսի խմբերով մայրերն արածում են 7-8 օր, ապա կազմում են 50 զլխից բաղկացած խմբեր, վորոնք արածում են 1-1½ շաբաթ, դրանից հետո կազմում են 100-200 զլխից բաղկացած խմբեր:

Մաքիները գառների հետ պետք է պահվեն ամենալավ արտոներում՝ փարախին մոտիկ: Եթե միանգամից յերկու-յերեք գառ է ծնում, իսկ իրա կաթը նրանց չի բավարարում, այդ դեպքում նրա մոտ թողնում են ամենաուժեղ գառին, իսկ մյուսներին գցում են այն մաքիների տակ, վորոնց գառները այս կամ այն պատճառով սատկել են: Յեթե այդպիսի կերակրող մաքիներ չկան, գառ-

հերին պետք է խնամել կովի կաթով՝ հետը կառ-
վատի սերմի ալյուր խառնելով, վորպեսզի կովի
կաթի յուղի տոկոսը մոտենա վոչխարի կաթի յուղի
տոկոսին:

Յեթե նորածին գառը ցրտից դողում է, պետք
է նրան ծածկել վոչխարի մորթով կամ փալառով,
վորպեսզի տաքանա, չորանա և սնդանա:

Խիստ արգելվում է դառներին ծածկել սառ-
կած գառների վրայից հանած մորթով, վորով-
հետև այդ մորթիները կարող են վարակը տալ-
ծել: Արգելվում է նաև փարախում չորացնել
մորթված կամ սատկած վոչխարների կամ գառ-
ների մորթիները:

Բոլոր ծնան մաքիների կրծի մոտի ավե-
յորդ բուրդը պետք է խուզել, վորպեսզի գառին
չխոսնգարի պտուկը վնասելու ժամանակ:

Գառնաճնուլթյունից հետո մաքիները խիստ
ծարավում են, անհրաժեշտ է նրանց հաճախակի
ջրել, սակայն ջուրը շատ սառը չպետք է լինի:
Ծնած մաքիներին պետք է տալ լրացուցիչ կեր
թեփ կամ հատիկ, 2-3 շաբաթ, մինչև լավ արոտ
դուրս դալը, ամեն մի գլխին որական 200 գրամ:

Անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել վաչ-
խարների վաթքերի և առանձնապես կճղակների
հիվանդության վրա, ժամանակին կարել ավելաբո-
մասերը: Անհրաժեշտ է նաև խուզել աչքերի շուր-

ջը գտնվող բուրդը, յեթե գլուխը խիստ բրդա-
կալված է:

Ցանկալի յե մետին գառների պոչերը կտրել
այդ պետք է անել մոտավորապես յերկու շաբա-
թական հասակում. նույն հասակում կարելի յե
ամորձատել (կոտել) վատ վորձ գառներին: Ա-
մորձատված գառների պոչը կարելի յե չկտրել:
Պոչը կտրում են նրա յերկրորդ և յերրորդ վողերի
մեջտեղից:

Ձի կարելի էրբել տոհմացու թողնված գառ-
ներին չորս ամսից շուտ մոր կաթից կտրել: Գառ-
ներին մոր կաթից կտրում են վոչ միանգամից,
այլ աստիճանաբար, սկզբում գիշերները մորերից
բաժանելով, ապա մի քանի որ մեջ տալով թույ-
նել մորը ծծելու, մինչև վերջնականապես կտրե-
լը: Ամառը հոտը բաժանվում է հետևյալ խմբերի՝
յերկու տարեկանից վեր խոյեր, վեց ամսականից
մինչև յերկու տարեկան խոյեր, եղ թոխլիները,
ստերջ մաքիները և մինչև մեկ ու կես ամսական
գառ ունեցող մաքիներ: Զուգավորման սեզոնում
մինչև մեկ ու կես տարեկան եղ թոխլիներին ան-
ջատում են և արածեցնում մայրերից կտրված
գառների հետ:

Առանձին ուշադրություն պետք է դարձնել,
վոր վոչխարների մեջ առաջ չգան մի շարք հիվան-
դություններ, ինչպիսին են՝ ծաղիկը, թոսը, ֆառ-

1007
33493

ցիւրեզ և այլն, իսկ յերեւալու դեպքում ժամանակին դիմել մոտակա անասնաբուժին, վորպեսզի միջոցներ ձեռք առնի և հիվանդությունը վերացնի:

ա) Տնտեսութեան մեջ քոս յերեւալու դեպքում պետք է անմիջապէս հրավիրել անասնաբուժ և նրա մասնակցութեամբ նայել բոլոր վոչխարներին և ջոկել հիվանդացածներին: Պարզորեն հիվանդ վոչխարներին պետք է անմիջապէս առանձնացնել և յենթարկել տեղական բժշկութեան, վարակված տեղերը քսել սկիւիդար-կարբուլյան թթվուտի յերեք տոկոսանոց լուծուլթի կամ կրեոլինի 5 տոկոսանի լուծուլթ, ապա յենթարկել ընդհանուր բժշկութեան՝ հակաքոսային վաննաների մեջ լողացնելով կամ դադի կամերաների մեջ մուխ փչելով: Ընդհանուր բժշկութեան եմ յեկտաքովում տնտեսութեան բոլոր վոչխարները (թե վարակվածները և թե չվարակվածները): Լողացնելը կամ դադի կամերաներում ծուխ անելը պետք է կրկնել 7-8 օր հետո: Ծեխքը և այն իրերը, վորոնց չփիկել են վարակված վոչխարները, պետք է ամբողջովին աղատել գոմարից ու ցամբարից և հականերել 10-20 տոկոսի կրակաթով, քլորակրով, 5 տոկոսանի կարբուլյան լուծուլթով և այլն, անասնաբուժի ցուցմունքները համաձայն:

Ծանոթութեամբ. — Ի նկատի ունենալով, վոր քոսը չատ խիստ է տարածվում մերինոս-

ների մեջ, անհրաժեշտ է տեղական վոչխարներին չվարակելու համար՝ բոլոր խոյերին, վորոնք ընդունվում են տնտեսութեան մեջ մետիզացիայի նպատակով և լողացնելուց կամ ծուխ տալուց հետո, 20 օրով տեղավորել առանձին շենքում, ապա անասնաբուժի թուլատվութեամբ միայն հնարավոր համարել նրանց գուղավորման թողնելը:

բ) Ծագիկ հիվանդութեան յերեւալու դեպքում, ակնհայտ հիվանդներին պետք է անմիջապէս առանձնացնել, անասնաբուժի մասնակցութեամբ բոլոր վոչխարներին նայել և բացի հիվանդներից, մնացած բոլոր վոչխարներին սրկել և հայտարարել կարանտին, համաձայն Անասնաբուժական վարչութեան կանոնադրութեան:

գ) Տնտեսութեան մեջ Փացիուրեզ (լյարդի վորդ) հայտարարելու դեպքում անասնաբուժները միջոցներ են ձեռք առնում այն լիկվիդացիայի յենթարկելու՝ բոլորին բժշկելով և պրոֆիլակտիկ նախապոչուչական միջոցներ գործադրելով:

ՎՈՉԽԱՐՆԵՐԻ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԳԸ

Վոչխարներին 1000 գլխից ավելի հասերով ուրիշ տեղ քշել (փոխադրել) կարելի չէ միայն հատուկ անասնաիջեմաններով անասնաբուժի թուլատվութեամբ:

Շանված տեղերով, յեթե ճանապարհին ահապարհներ չկան, կարելի չէ մինչև հունձը վոչխարներին քշել միայն փոքր խմբերով:

Քչելուց առաջ անհրաժեշտ է հետազոտել ճանապարհը կերի տեսակետից և թե հնարավո՞ր է արդյոք ճանապարհին արածեցնել: Յեթե վոչխարներին քշում են տարվա աշն յեղանակին, յերբ ճանապարհին բոլորովին արոտ չկա, պետք է մինչև քշելը վոչխարների հանգստանալու կետերում (ոթեւաններում) կեր պատրաստել, հետազոտել ջրելու տեղերը, պարզել քչելու ճանապարհի դերձ լինելը վարակիչ հիվանդութիւններէ: Բացի այդ, պետք է տեղեկութիւն ունենալ անասնաբուժական հսկողութեան կետերի մասին և նրանց հետ համաձայնեցնել քչելու ժամանակն ու ճանապարհը:

Հետու տեղ քչելու դեպքում լավ չոր ճանապարհով կարելի չէ ուղական միջին հաշվով քշել մինչև 17 կիլոմետր մերինոս վոչխարներին, և 22 կիլոմետր՝ կոպտաբուրդ վոչխարներին: Ձմրան ցրտի և բքի ժամանակ վոչխարներին ուրիշ տեղ քշել հնարավոր չէ: Իսկ շատ չոգ ամիւսներին թույլատրվում է քշել միայն բացառապէս գիշերները:

Քչելու դեպքում անհրաժեշտ է անասնաբուժից վիտական վերցնել և բարեխիղճ կերպով հե-

տեղել բոլոր ցուցմունքներին, վարոնք վերաբերում են ճանապարհի ուղղութեանը և կայստեղեմին:

Քչելու ժամանակ սատկած անասունների դեմակներին հետ պետք է այսպէս վարվել—

Անասունն սատկելու պատճառը պարզելու համար անհրաժեշտ է սատկելու վայրը հրավիրել մոտիկ անասնաբուժին, իսկ յեթե անասնաբուժ չկա, կազմել արձանագրութիւն տեղական իշխանութեան ներկայացուցիչների ներկայութեամբ: Անասունի դիակը պետք է թաղել մոտակա անասնադերեզմանոցում և միայն բացառիկ դեպքերում (յերբ անասնադերեզմանոցը հեռու չէ) կարելի չէ դիակը թաղել սատկած տեղում վոչ պակաս 2 մետր խորութեամբ, տեղական անասնաբուժի կամ շրջգործ կոմի թույլատրութեամբ: Սատկածի կաշին կարելի չէ հանել միայն անասնաբուժի թույլատրութեամբ:

Ուրիշ տեղից անտեսութեան մեջ վարակիչ հիվանդութիւններ ներս բերելու հնարավորութեան առաջն առնելու նպատակով անհրաժեշտ է ուրիշ շրջաններից յեկած բոլոր անասուններին հոտից առանձնացած կարանտինում պահել 3-4 շաբաթից վոչ պակաս:

ՎՈՉԽԱՐՆԵՐԻ ԽՆԱՄՔԸ ՓԱՐԱՈՒՄ

Անհրաժեշտ է հետեւել, վոր վոչխարների

բուրդը չկեղտոտվի կոստուլիի փշերով, կերերի թերմացքով: Վորպեսզի բուրդը թերմացքով չըկեղտոտվի, անհրաժեշտ է մսուրները կանոնավոր չինել: Մսուրները պետք է լինեն ճաղերով, մսուրի յերկարությանը 10 մետր, բարձրությանը՝ գետնից մինչև ճաղերը 0,1 մետր, իսկ ճաղերի բարձրությանը 0,8-1,1 մետր, վորպեսզի վոջխարները վտաքերով մսուրի մեջ չմտնեն: Ճաղերի արանքը պետք է լինի աշխարհ, վոր վոջխարի գլխով միջով անցնի: Մսուրները պետք է դրվեն մեջտեղում, վորպեսզի նրանց չուրջը բոլոր վոջխարներին տեղ լինի: Փարախների վերևի մասում խոտատեղ չինել թույլատրվում է միայն աշխարհի վերում, յեթե առատապը դաղերի համար անթափանց է. վորովհետև սովորական առատապները դեպքում կերը փչանում է, իսկ յեթե առատապը ճաղավոր է, կեղտոտվում է նաև վոջխարների բուրդը:

Այդ նպատակով պետք է ձեռք առնել հետևյալ նախադրուշական միջոցները—վոջխարներին չարածեցնել փշախոտերով ծածկված արտոնելում՝ նրանց սերմնակալման ժամանակ, հնձել փշախոտերը ծաղկելու ժամանակ և միայն ձմեռվա կերպակառության դեպքում, յերբ սերմերը մեծ մասամբ թափվել են, բայց թողնել ալոտեղ վոջխարներին արածելու:

Խուղելիս պետք է հետևել, վոր սև բրդի կըտորներ չընկնեն սպիտակների մեջ: Խուղված դեղմը պետք է փաթաթել խուղած ծայրերը դեպի դուրս և ամեն մի տեսակը (նայած սեռին, հասակին, ցեղին) առանձին դարսել:

Մետրիզացիայի աշխատանքին զուգընթաց պետք է հատկապես հաշվի առնել բոլոր ծախսերը, թերություններն ու նվաճումները:

Անհրաժեշտ է դրանցել մետրիզացրած մաքրների և խոյերի քանակը, ստեղծ մաքրների քանակը, մետիս և կոպտարուրդ սերունդը, սատկած պտոների, խոյերի և մաքրների քանակը:

Գրանցված տվյալներն անհրաժեշտ են ավելի բարձր որդաններին ներկայացնելու համար աշխարհի և աշխարհի ժամկետներում, վորը սահմանել է Կոլտնակենտրոնը:

ՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ԿՈՒՏՆՏԿԵՆՏՐՈՆ

